

Gausdals Tidende

33. årgang

Gausdal Historielag

nr. 3 - 2020

Viken/Frøningsløkken i Espedalen ca 1900.

Årsmøtet som egentlig var planlagt i mars kommer til å avholdes den 7. juni kl. 19.00 i Ø.G. Prestegård. I tillegg til årsmøtesaker vil Jørgen Skaug kåsere om Musdal og forbindelsen mellom musdøler og gausdøler.

Gausdal Historielag, Voldsbruvegen 6 B, 2651 Østre Gausdal.
post@gausdalthistorielag.no
Kontoret åpent onsdager kl.16 til 18.

Husmannsprosjekt – Gards og slektshistorie.

«Husmannsprosjektet», som vi omtalte i Gausdal Tidende nr. 2/2020, ser ut til å bli et mye større prosjekt enn opprinnelig tenkt. Prosjektet blir mer enn husmannsplassene, det ser ut til å bli et Gards og slektshistorie prosjekt. Ivar Lauritsen og Jørgen Moen, som er de sentrale personene, med hjelp av Tor Kristian Nordvang og Øystein Veisten, har startet jobben i det østre dalføret. Potensielt blir dette prosjektet et storverk i flere bind for Gausdals-bygda. Nå trenger vi noen som vil bli med i fra Vestre Gausdal, slik at vi også kommer i gang der snart. Når virus-situasjonen blir mere normal så blir det et møte om dette. I mellomtiden setter vi pris på om dere som har stoff eller bilder som kan være av interesse for prosjektet eller vil være med på jobben tar kontakt med historielaget. Fram til ei gruppe er på plass for VG kan stoff derfra leveres til Arne Halvorsen eller gruppa som jobber med ØG.

Medlemmer.

I de siste årene har vi hatt en liten nedgang i medlemstallet i Gausdal Historielag. Jeg vil oppfordre alle medlemmer som får Gausdal Tidende nr. 3, om å prøve å verve nye medlemmer. Medlemskontingenten er bare kr. 150,- så den burde ikke skremme noen.

På Facebook er det opprettet en gruppe ved navn Descendants of Gausdal Immigrants, og vi har allerede fått medlemmer fra denne gruppen. Flere forteller sin familiehistorie på gruppas sider på Facebook, noe som er interessant å lese, og alle er velkomne i gruppa.

E-post adresser.

Vi mangler fortsatt epost-adresser til en god del medlemmer. Gausdals Tidende, utenom det første nummer, blir sendt ut bare som vedlegg til epost, og ikke på papir. Derfor er det viktig at vi er oppdatert om medlemmenes epost-adresser.

Årsmøtet.

Årsmøtet skulle egentlig ha vært avholdt for to måneder siden, men måtte utsettes på ubestemt tid grunnet coronaviruset. Nå åpner myndighetene for ansamlinger på opptil 50 personer, og flere kommer det neppe på årsmøtet. Det hadde vært godt å få avholdt årsmøtet før sommeren, og salen i Prestegården er såpass stor at å plassere folk med god avstand ikke skulle by på store problemer. På grunn av coronasituasjonen blir det ingen servering eller utlodding. Styret har besluttet å avvike årsmøtet søndag 7. juni kl. 19.00 i Prestegården. I tillegg til vanlige årsmøtesaker, så vil Jørgen Skaug kåsere om Musdal og forbindelsene mellom musdøler og gausdøler. Forslag som ønskes behandles må sendes styret senest 3. juni. Saksliste, regnskap og full årsmelding kan leses på historielagets hjemmeside.

Kort årsmelding.

Styret i driftsåret 2019 har bestått av Arne Halvorsen, leder, Svein Fyksen, nestleder, Lise Thingvald, sekretær, Sofie Ågot Aulstad, kasserer og styremedlemmer Ivar Lauritsen, Ivar Wold og Kari Batt-Rawden. Marit Hjelmstad har vært fast møtende vararepresentant. Andre vararepresentanter har vært Inga Pighaug og Håkon Kråbøl. På høsten gikk Sofie Ågot Aulstad ut av styret og Marit Hjelmstad gikk inn som styremedlem. Inga Pighaug ble da fast møtende vararepresentant i hennes sted. Ivar Wold er bokansvarlig, Gunnar Rundtom leder slektsgranskingsgruppa og kilderegistreringsgruppa, Tor Korsvold leder fotogruppa, Marit Hjelmstad bokutvalget og Kjell Håkon Reistad er arkivansvarlig. Birgit Kråbøl leder Ulsrudutvalget og Ivar B. Blekastad tar seg av biblioteket vårt. Kjell Håkon Reistad har tatt over regnskapsføringa og fungerer også som kasserer. Det ble oppdaget grovt underslag i laget, noe som foregikk fram til høsten i 2019. Etter dette ble Kjell Håkon bedt av styret om å overta kassererjobben, og dette har fungert veldig bra. Uvedkommende hadde fått adgang til brukskontoen vår, og denne personen har innrømmet underslaget. Saken er av Historielaget anmeldt politiet.

Aktiviteteter.

Gausdal Historielag har hatt et nytt aktivt år med flere arrangementer. Samarbeidet med Gausdal Husflidslag førte til at en tradisjonell Lauvålibåt kom på vannet, og den ble plassert på Tortjernet i samarbeid med Fjellstyret. Båten er nå i vinteropplag på låven på Vangum. I Ulsrud var det i løpet av sommeren flere arrangementer, bl.a. så ble Lauvålibåten presentert her, det var teaterforestilling, konserter og gudstjeneste. Ulsrudutvalget har gjort en god jobb med å bruke Ulsrud til arrangementer for å trekke folk. I tillegg så var niende klasse fra Ungdomsskolen en dag i Ulsrud, der folk fra Historielaget bidro med forskjellig innen historie. Markdagen i år gikk til Rudstuen sæter med Inga Pighaug som guide. Bra frammøte. Sammen med Frivillighetssentralen hadde vi Fortellerkveld i Jadratun, med mye folk og gode historier. Minnes Du kvelden ble også holdt i Jadratun, der Birgit Dalen viste gamle filmopptak fra Espedal, Svatsum og Olstad. Vi syntes det var naturlig å legge kvelden til en av de aktuelle grendene. Vi deltok med boksalg på Gausdalsdagen, Svatsumdagen og på julemesse på Follebu skole sammen med Husflidslaget. Gausdalsminner 18 ble lansert på Svatsumdagen og uka etter på Gausdalsdagen. Boka har fått god mottagelse og har solgt bra. Det er satt i gang arbeide med å registrere og samle informasjon om de mange hundre husmannsplassene i Gausdal. Ivar Lauritsen og Jørgen Moe står i spissen for dette, og de har samlet flere tusen bilder og mye stoff. De jobber foreløpig med Follebu og Østre Gausdal, men vi håper også å komme i gang i Vestre snart. Fotosamlinga vokser, og vi har fått tilgang til bildene som ble brukt for Identitetskort under 2. verdenskrig. Alt i alt – et meget aktivt år for Gausdal Historielag.

Fra arkivet.

Arkivet til Gausdal Historielag rommer mange «godbiter», og der finnes bl.a. en kopi av et par artikler fra Espedalen i «Skilling-Magazin», uvisst hvilke år. Vi tar med en av historiene her:
«Da vi en Sommerdag roede over Espedalsvandet og nærmede os Ejdet, saa vi allerede i længere Frastand en Mand, som stod og ventede paa os. Da vi kom nærmere, raabte han til osom vi vilde have Skyds over Bredvandet. Vi svarede Ja, og han tilbød sig strax at overtage Skydsen,

- men der var rigtignok to Vanskeligheder ved at opfylde dette Tilbud. For det Første laa hans Baad i Espedalsvandet, og for det Andet skulde han først ro Præsten over til Kirkegaardssøen, hvor han skulde forrette Jordpaakastelse. Vi havde imidlertid god Tid, og da Manden saa fattig og daarlig ud, undte vi ham gjerne den lille Fortjeneste og lovede ham at vente. Vi bleve viste op i en af Arbejderhytterne, hvor vi ogsaa traf Præsten, der i fuldt Ornat ventede paa at Ligfærden skulde foregaa. Han gik omkring der i den fattige Stue, fulgt af frygtsomme og Ærbødige Blikke fra de Kvinder og Børn, som sade omkring paa Benkene og paa Sengekanten. Men Nysgjerrigheden drev dem snart ud i Kjøkkenet, hvor vi tillavede vort tarvelige Maaltid, og det lod snart, som om ikke Jordefærden, men vor Ankomst var Dagens vigtigste Begivenhed. Efter en Stunds Forløb gik Præsten til Stranden, fulgt af nogle faa Folk, og strax feter gled to Baade over til Øen. Snart hørte vi derfra svage og uregelmæssige Toner af Ligsalmen, vi saa det lille Følge bevæge sig fra Grav til Grav derover, og saa gik de atter til Baadene, som snart igjen nåede Ejdet. Præster var neppe kommen iland, før vor Mand med den største Ilfærdighed og Ihærdighed gjorde Anstalter til at faa Baaden over Ejdet. Det var ingen let Sag, og vi maatte trolig hjæipe til. Men endelig kom Baaden paa Bredvandet, vi sagde Farvel til Præsten, som havde pakket sin Samarie ind i Vadsækken, og var stegen tilhest for at ride hjem over Fjeldet, og saa indskibede vi os saa godt vi kunde, i den trange lille Baad. Det var egentlig ikke nogen lystelig Fart vi havde fore; thi Baaden lækkede saa det var en Gru, og vi maatte skiftedes til at øse den hele Tid. Men vi holdt os nær Land, og vor Rorskarl forkortede os Tiden med at fortælle om hvordan der var i Espedalen i de gode gamle Dage. - Saa kom vi til at tale om Begravelsen. «Var det Mange, Præsten kastede Jord paa idag?» Spurgte vi. «Ja, det var tre Stykker». «Hvad Slags Folk var det da.» Her blev Manden lidt underlig og alvorlig, og efter en liden Pause svarede han: «Aa, den Ene af dem var nu Kjærringa mi. Hun døde for sex Uger siden». Det gjorde naturligvis et eget Indtryk paa os. Det var noget saa ganske fremmed for Tanken i dette, at en Mand, der netop skal følge sin Hustru til Graven, benytter Tidens Leilighed til at skaffe sig en ubetydelig Fortjeneste, og at han saa, uden at have et Øjeblik, hvori han kan samle sine Tanker, næsten før Jordefærden er sluttet, tager fat paa Arbejdet for at tjene lidt Penge. Men Manden kunde sørge

lige godt for det, Han maatte tage Fortjenesten, fordi den saa sjelden tilbød sig, og fordi han var nødt til at skaffe Brød til dem, Hustruen var død bort fra. Vi bleve stillere paa Baaden efter dette. Snart naaede vi vaart Maal, og betalte den stakkels Mand, der med Jubel og Velsignelser modtog hvad vi gav ham. Saa steg vi tilvejs, og medens de hvide, blanke Tinder lidt efter lidt vinkede os op mod Højjfjeldet, kastede vi det sidste Blik ned mod det stille, triste Espedalsvand, hvor Kirkegaarden endnu engang viste sig for os som en mørk Skygge paa den blaa Flade.

Gausdøler som utvandret til Grong.

Det var ikke bare til Nord Amerika at gausdøler utvandret. Faktisk reiste også ganske mange nordover i sitt eget land. Til Grong i Namdalen reiste det flere gausdøler, og her er en oppstilling over de som presten der førte opp i sitt register mellom 1823 og 1850:

1835: Drengen Hans Christensen Skatrud, 19 år, for å tjene hos en familie på Finvoldene.

1839: Iver Kristian Gausdal (fra Gausdal?) 27 år, til Fosland for å tjene.

1844: Inderst Ole Torgersen, 27 år, (søker plass) skal arbeide på Øyum, og hans hustru Martha Johansdatter, 28 år, og deres sønn Torger Olsen, 3 år.

Inderst Ole Svendsen Fjerdrumsmoen, 34 år, og hustru Anne Mortensdatter, 38 år, samt barna Svend, 9 år, Gudbrand, 5 år, og Mathias, 2 år. De arbeider på Øyum, men søker plass sammen med Ole Torgersen.

Enke Marit Iversdatter Forseth, 73 år, fulgte sin datter og svigersønn, var i 1844 på Finvolden og i 1845 på Østerseem.

1845: Ungkaren Kristian Iversen Leqvamseie, 27 år, til Værum.

1846: Ungkaren Johan Torgersen, 20 år, til Holandsøen.

Ungkaren Johannes Olsen Reitan, 26 år, til Formo og Ekker. Ole Torgersen og hustru Martha og to av barna, Torger og Johannes, reiste tilbake til Gausdal.

1847: Ungkaren Simen Eriksen Kalstad, 22 år, til Holandsøen.

- 1848:** Inderst Erik Johnsen Olstad, 53 år, til Sklettneset hvor han har leiet en plass, samt hans hustru Tore Hansdatter, 53 år, og deres sønner Hans Eriksen, 19 år, og Amund Eriksen, 17 år.
- 1849:** Hans Olsen Bør (Bøe?), 25 år, til Holandsøen. Ved folketellingen i 1865 bruker han navnet Hans Olsen.

Vi har også en del navn på folk som reiste nordover til Grong senere, men om denne lista er komplett er usikkert.

- 1853:** Pige Anne Olsdatter Fjerdrumseie. Tjener- Øieim.
Ungkarl Ole Hansen Olstad. Driver hestehandel. Sklettneset.
- 1854:** Hans Andersen Kalstadeie, 31 1/2 år. Tjener. Tyldum.
- 1855:** Morten Olsen Fjerdrumsmoen, 26 år. Hans kone Ingeborg Hansdatter, 37 år. Deres børn Olaus Mortensen, 5 år, Anton, 2 år. Øyum. Søger arbeidsfortjeneste.
Ungkarl Christian Larssen Baardslien, 29 år. Kjøpt gaard.
Grongstad.

I folketellingen fra 1865 finnes disse fra Gausdal i Grong:

- Gudbrand Olsen, logerende skomager, 25 år.
Ole Sveinsen, husmann med jord, 56 år.
Svein Olsen, Dagarbeider. Især skogsarbeid. 28år.
Thora Hansdatter, kaarenke, 73 år. Hun døde 27. mars 1875.
Johannes Olsen, husmann med jord. Enkemann. 40 år.
Olaus Mortensen, tjenestekar, 14 år.
Ole Amundsen, husmann uten jord. Skovarbeid. 32 år.
Ane Eriksdatter. Gift. 38 år.

Utvandrerguppe.

Historielaget tenker å opprette en gruppe som skal arbeide med utvandringa fra Gausdal. Ikke bare til Nord Amerika. Der har vi allerede mye stoff, men mye må bearbeides. Like viktig er det å ta fatt på den ganske store utvandringa nordover og til andre steder i landet. Håper at det finnes interesserte blant medlemmene våre som vil bli med på dette. Ta kontakt med Arne Halvorsen.

For our englishspeaking members.

Gausdal Historielag (Historical Society) have got some new American members recently. These are descendants of immigrants from Gausdal, and we want to say a big WELCOME to all of you. We also say hello to some of the local historical societies, which are of special interest for us being «gausdøler», residents of Gausdal. Iola, Waupaca, Westby and Kandiyohi County all had many immigrants from Gausdal, and when coming there we have always got the feeling that we are very welcome.

What are Gausdal Historielag working on just now? For many years a group have been working on the old church records from Gausdal. Reading and «translating» is a lot of work. The handwriting in these old books are not easy to read! You will find the records on www.digitalarkivet.no or you can order them on paper from us.

Another group works with old photoes, scanning and making them available. So far approx. 8 – 9 000 photos are scanned and you can see a few of them at www.digitaltmuseum.no.

We have a small Schoolmuseum, next to our office.

Almost 20 years ago we inherited an old farm, and volunteers have spent thousands of hours turning it into another museum. It is open for 4-5 Sundays in the summer, but groups or individuals are always welcome by appointment.

Yet another group is hard at work with a history of farms and families in Gausdal. It started out as a project about collecting as much informations and photoes of the «husmannsplasser» (cotters) in Gausdal as possible, but it has transformed into a much bigger project. A great and important work.

We are also working on a history about the immigrants who left Gausdal, hoping to find a better life in North America for themselves and their children.

We have a good library, and many dedicated members who give a lot of hours every year to preserve and display Gausdals history.